

Це місце, де боги граються з людськими життями, на дошці, яка *водночас* є і простою гральною дошкою, і цілим світом.

І завжди перемагає Фатум.

Фатум завжди перемагає. Більшість богів грає в кості, але Фатум віддає перевагу шахам, і коли ви дізнаєтеся, що він увесь час грав двома ферзями, уже занадто пізно.

Фатум перемагає. Принаймні так стверджують. Що б не трапилося, кажуть: «Мабуть, це був Фатум»*.

Боги можуть набувати будь-якої форми, однак не здатні змінити одну річ — свої очі, які показують їхню природу. Очі Фатума навряд чи можна назвати очима — це радше темні діри, спрямовані в нескінченність, усіяну зірками або, можливо, дечим іншим.

Він підморгнув, посміхнувся іншим гравцям самовдоволеною посмішкою — так переможці роблять за мить перед тим, як стати переможцями, і сказав:

— Я засуджую Первосвященника Зеленої Мантії в бібліотеці двобічною сокирою.

---

* Це зазвичай дещо бентежить людей, як і у випадку чудес. Коли хтось рятується від неминучої смерті за дивним збігом обставин, кажуть, що сталося диво. Але, звісно, якщо хтось загинув за дивним збігом обставин — олія розлилася саме тут, огорожа зламалася саме там — це теж має бути дивом. Просто тому, що щось неприємне не означає, що це не диво. — Прим. авт.

І переміг.

Він осяйно посміхнувся.

— Гра стає нецікавою, коли виграє один і той самий, — пробурчав крізь ікла крокодилобог Оффлер.

— Схоже, сьогодні я сприяю сам собі, — сказав Фатум. — Хочете зіграти в ще щось?

Боги знизали плечима.

— У Божевільних Королів? — люб'язно поцікавився Фатум. — Чи, може, у Нещасливих Коханців?

— Гадаю, ми загубили правила цієї гри, — відказав Сліпий Іо, верховний бог.

— Як щодо Моряків у Кораблетрощі?

— Ти завжди в неї виграєш, — сказав Іо.

— Повені та Посухи? — запитав Фатум. — Вона доволі легка.

На ігровий стіл впала чиясь тінь. Боги підняли очі.

— Ага, — сказав Фатум.

— Почнімо гру, — сказала Пані.

Стосовно божественного статусу новоприбулої завжди точилися суперечки. Безсумнівим було те, що поклоніння їй ні до чого не призводило й вона зазвичай з'являлася тільки там, де її найменше очікували, як-от зараз. І ті, які в неї вірили, рідко виживали. У кожен збудований для неї храм неодмінно потрапляла блискавка. Безпечніше було жонглювати сокирами, ідучи по канату, ніж промовляти її ім'я. Назвімо її офіціанткою в таверні «Останній шанс».

Її зазвичай називали Пані, і в неї були зелені очі; не такі зелені, як у людей, а смарагдово-зелені від краю до краю. Поговорювали, що це її улюблений колір.

— Ага, — повторив Фатум. — І в яку ж то гру?

Вона сіла навпроти нього. Боги обмінялися косими поглядами. Усе ставало дедалі цікавішим. Адже ці двоє — давні вороги.

— Як щодо... — вона зробила паузу. — ...Могутніх імперій?

— О, я її ненавиджу, — мовив Оффлер, перервавши несподівану тишу. — Наприкінці всі помирають.

— Так, — сказав Фатум, — так і є, — він кивнув Пані й поцікавився голосом майже як у професійного гравця: — Тузи старші? Падіння Великих Домів? Долі Народів Висять на Волосині?

— Звичайно, — відповіла вона.

— О, чудово, — Фатум махнув рукою над дошкою.

З'явився Дискосвіт.

— А де ми будемо грати? — запитав він.

— На Противажному континенті, — відповіла Пані. — Де вже багато століть п'ять шляхетських родин воюють одна з одною.

— Справді? І які це сім'ї? — поцікавився Іо.

Він рідко взаємодіяв з окремими людьми. Іо переважно опікувався громом та блискавками, тож, з його погляду, єдиною метою людства було промокнути або, у рідкісних випадках, перетворитися на вуглинка.

— Хони, Суни, Тани, МакСвині та Фани.

— Вони? Я й не знав, що вони шляхетні, — здивувався Іо.

— Усі вони надзвичайно багаті й зарізали або замучили до смерті мільйони людей лише заради своєї вигоди й почуття гідності, — сказала Пані.

Боги урочисто кивнули. Без сумніву, це була шляхетна поведінка. Вони би вчинили так само.

— МакСвині? — перепитав Оффлер.

— Дуже давня поважна родина, — сказав Фатум.

— О.

— І вони борються одне з одним за Імперію, — сказав Фатум. — Чудово. Ти за кого будеш?

Пані подивилася на історію, розкинуту навпроти них.

— Хони — найпотужніші. За час нашої розмови вони встигли захопити ще кілька міст, — сказала вона. — Бачу, їм судилося перемогти.

— Тож ти, звісно, обереш слабшу сім'ю.

Фатум знову махнув рукою. З'явилися фігурки й почали рухатися по дошці так, ніби вони були живими — адже так і було насправді.

— Але, — сказав він, — будемо грати без костей. Не вірю я твоїй грі. Кидаєш їх туди, де я не бачу. Ми гратимемо сталю, тактикою, політикою та війною.

Пані кивнула.

Фатум поглянув на свою суперницю.

— Твій хід, — сказав він.

— Я вже походила, — усміхнулася вона.

Він поглянув вниз.

— Але я не бачу твоїх фігур.

— Вони ще не на дошці, — відповіла вона.

Пані розкрила руку.

На її долоні було щось чорно-жовте. Вона дмухнула на нього, і воно розправило крила.

Це був метелик. Фатум завжди перемагає...

Принаймні коли люди дотримуються правил.

На думку філософа Лі Тіна Улесника, хаосу вдосталь саме там, де шукають порядку. Він завжди перемагає порядок, тому що краще організований.

Це був метелик бур.

Погляньте на крила, дещо порізаніші за крила звичайної перламутрівки. Насправді завдяки фрактальній природі Всесвіту це означає, що ті порізані краї нескінченні — як і край будь-якого порізаного берега, що при найбільш мікроскопічному вимірюванні нескінченно довгий — або якщо не нескінченний, то принаймні настільки близький до цього, що цю Нескінченність можна побачити в ясний день.

Відповідно, якщо їхні краї нескінченно довгі, крила мають бути нескінченно великими.

Вони можуть здаватися відповідного для крил метелика розміру, але це лиш тому, що люди завжди віддавали перевагу здоровому глузду, а не логіці.

Квантовий Погодний Метелик (*Papilio tempestae*) сам непомітного жовтого кольору, а от мандельбротові* візерунки на його крилах викликають значний інтерес. Його видатна особливість — здатність змінювати погоду.

Ймовірно, вона виникла для забезпечення виживання, адже навіть дуже голодного птаха збентежило б загрозливе локалізоване торнадо**. Тоді вона, можливо, перетворилася на вторинну статеву ознаку, як-от пташине оперення або горловий мішок у деяких видів жаб. «Глянь на мене, — каже самець, ліниво помахаючи крилами під пологом тропічного лісу. — Я хоч і непримітної жовтої барви, але за два тижні й за тисячу миль звідси Анормальні Бурі Спричинили Дорожній Хаос».

* Бенуа Мандельброт — математик, засновник фрактальної геометрії. Вивчав дивні малюнки й завитки, що й допомогло зрозуміти суть фракталів. — Прим. пер.

** Зазвичай діаметром у шість дюймів. — Прим. авт.

Це метелик бур.
Він робить помах крильми...

А це Дискосвіт, що пливе крізь космос на панцирі гігантської черепахи.

Це робить більшість світів на певному етапі розвитку. Схоже, людський мозок запрограмований на цей космологічний погляд.

У степах і рівнинах, у дощових джунглях і мовчазній розпеченій пустелі, у болотах й очеретах, фактично в будь-якому місці, де щось «плюскає» з плавучої колоди, на вирішальній ранній стадії розвитку племінної міфології відбуваються варіації на тему такої розмови:

— Ти то бачив?

— Що?

— Он там, плюснуло з колоди!

— Та? І що?

— Думаю... думаю... одне з них може нести на спині весь світ.

Наступає мовчанка, поки обдумується ця астрофізична гіпотеза, а тоді...

— Весь світ?

— Звичайно, коли я кажу одне з них, то говорю про величезне.

— Ну, мабуть, ага.

— Типу... справді величезне.

— Звучить смішно, але... розумію, про що ти.

— Логічно, правда?

— І правда, логічно. Але...

— Сподіваюся, воно не плюсне.

Але це Дискосвіт, який має не лише черепаху, а й чотирьох гігантських слонів, на спинах яких повільно обертається велетенське колесо світу*.

Приблизно на півдорозі між Осердям світу та Узбіччям розташоване Округле море. Навколо нього містяться ті країни, які, згідно з Історією, становлять цивілізований світ, тобто світ, який може підтримувати істориків: Ефеб, Цорт, Омнія, Хапонія і розкинуте місто-держава Анк-Морпорк.

Однак ця історія починається в іншому місці — тут, на плоті в блакитній лагуні, під сонячним небом лежить чоловік. Його голова спочиває на руках. Він щасливий — у його випадку надзвичайно рідкісний стан, практично безпрецедентний. Чоловік насвистує веселу мелодію й бовтає ногами в кришталеву чистій воді.

Його рожеві ноги з десятьма пальцями схожі на маленькі свинячі ратиці. З точки ж зору акули, що плине над рифом, вони схожі на обід, вечерю і десерт.

Як і завжди, йшлося про протокол. Обачність. Ретельне дотримання етикету. Зрештою, про алкоголь. Або принаймні ілюзію алкоголю.

Лорд Ветінарі як верховний правитель Анк-Морпорка теоретично міг би викликати до себе Архіректора Невидної академії й стратити його, якщо той не підкориться.

---

* Люди дивуються, як таке можливо, адже звичайний слон навряд чи би витримав таке тертя, залишившись без опіків. Але з таким же успіхом можна спитати, чому земна вісь не скрипить, куди зникає любов або який звук видає жовтий колір. — Прим. авт.

З іншого боку, Мастрুম Ридикуль як голова Академії чарівників ввічливо, але твердо дав зрозуміти, що він може перетворити його на маленьку амфібію, і той стрибатиме по кімнаті, наче коник-стрибунець.

Алкоголь непогано допомагав долати цю дипломатичну прірву. Іноді лорд Ветінарі запрошував Архіректора в палац на дружній келишок. І, звісно, Архіректор приходив, адже не прийти було просто *неввічливо*. Усі все розуміли, усі поводитися якнайкраще, чим запобігли громадянським заворушенням та появі слизу на килимі.

Було прекрасне пообіддя. Лорд Ветінарі сидів у палацовому садку й дещо роздратовано спостерігав за метеликами. Було щось дуже образливе в тому, як вони спокійно пурхали навкруги, насолоджуючись життям без будь-якої вигоди.

Він підняв очі.

— Ах, Архіректоре, — сказав Ветінарі. — Так приємно вас бачити. Сідайте. Сподіваюся, у вас все гаразд?

— Так, — відказав Маструм Ридикуль. — А як ви? У доброду здоров'ї?

— Краще не буває. Бачу, погода знову покращується.

— Вчора був особливо хороший день.

— А завтра, кажуть, може бути навіть кращий.

— Ми можемо цього досягти невеличким заклинанням.

— Так, дійсно.

— Так.

— От...

— Однозначно.

Вони спостерігали за метеликами. Слуга приніс прохолодні напої в довгастих келихах.

— Що вони насправді роблять з квітами? — запитав лорд Ветінарі.

— Прошу?

Патрицій знизав плечима.

— Не зважайте. Це зовсім не важливо. Але — оскільки ви тут, Архіректоре, зазирнули до мене, прямуючи в якихось, я переконаний, нескінченно важливіших справах, — мені цікаво, чи не могли б ви мені сказати: хто такий Великий Чарівник?

Ридикуль задумався.

— Може, Декан, — припустив він. — Його вага вже давно перевалила за 120 кілограмів.

— Чомусь мені здається, що ця відповідь неправильна, — сказав лорд Ветінарі. — Контекст підказує, що «великий» означає «найкращий».

— Тоді точно не Декан, — погодився Ридикуль.

Лорд Ветінарі спробував пригадати всіх викладачів Невидної академії. З'явився образ невеликого кола передгір'їв у гостроверхих капелюхах.

— Сумніваюся, що там мався на увазі Декан, — сказав він.

— Гм... а про що взагалі йшлося? — поцікавився Ридикуль.

Патрицій узяв у руки палицю.

— Ходімо, — сказав він. — Гадаю, краще, щоб ви самі подивилися. Це дуже складно пояснити.

Ідучи за лордом Ветінарі, Ридикуль із цікавістю озирався. Йому нечасто доводилося бачити сади, які у всіх посібниках зі садівництва згадувалися в розділі «Чого Не Варто Робити».

Їх заклав — правдивішого слова не знайдеш — усім відомий або принаймні горезвісний садівник і винахідник